

บทที่ 2 อารยธรรมเมโสโปเตเมีย

อารยธรรมเก่าแก่ที่สุดอีกรูปแบบหนึ่งในตะวันออกกลางซึ่งเกิดในดินแดนปัจจุบันคืออิรักคืออารยธรรมเมโสโปเตเมีย คำว่าเมโสโปเตเมีย (Mesopotemia) แปลว่าระหว่างแม่น้ำสองสาย แม่น้ำสองสายในที่นี้คือแม่น้ำไทกริสและยูเฟรติส (The Tigris & Euphrates Rivers) แม่น้ำสองสายนี้มีต้นกำเนิดจากทางเหนือคือจากเทือกเขาอาร์เมเนียน (The Armenian Mountains) ในเอเชียไมเนอร์ ไหลเรื่อยลงมาทางใต้เป็นทางยาว 1500 ไมล์สู่อ่าวเปอร์เซีย นอกจากจะเรียกดินแดนดังกล่าวนี้ว่าเมโสโปเตเมียแล้ว ยังอาจเรียกดินแดนนี้อีกชื่อหนึ่งว่าดินแดนพระจันทร์เสี้ยว (Fertiel Crescent) ดูรูปที่ 11

สิ่งเอื้ออำนวยให้เกิดอารยธรรมเมโสโปเตเมีย คือ

1. ความคิดสร้างสรรค์ รักษา ปรับปรุงและสืบทอดในอารยธรรมของกลุ่มชน
6 กลุ่มคือ

- 1.1 สุเมเรียน (Sumerians)
- 1.2 อักคาเดียน (Akkadians)
- 1.3 อะมอไรท์ (Amorites)
- 1.4 คัสไซต์ (Kassites)
- 1.5 อัสซีเรียน (Assyrians)
- 1.6 แคลเดียน (Chaldeans)

2. แม่น้ำไทกริสและยูเฟรติส ทำให้เมโสโปเตเมียชุ่มชื้น เกิดการรวมตัวของ
กลุ่มชนและกำเนิดอารยธรรมเฉพาะขึ้น

3. พรหมแดนธรรมชาติซึ่งมีส่วนช่วยเป็นกำแพงป้องกันศัตรูภายนอกแม้จะไม่ดีเท่าแถบลุ่มน้ำไนล์ก็ตาม แต่ก็เอื้ออำนวยให้กลุ่มชนซึ่งผลัดกันขึ้นมีบทบาทในเมโสโปเตเมียสามารถใช้ประโยชน์ของพรหมแดนธรรมชาตินี้กำเนิดอารยธรรมเมโสโปเตเมียขึ้น กล่าวคือทิศเหนือจรดเทือกเขาเมเนียน ทิศใต้จรดอ่าวเปอร์เซีย ทิศตะวันออกจรดแนวเทือกเขายาว ทิศตะวันตกจรดทะเลทรายอราบีเยน (ดูรูปที่ 10)

เรื่องราวของชนทั้ง 6 กลุ่มนี้จะศึกษาทั้งด้านประวัติความเป็นมาและอารยธรรมที่ให้กับโลก

1. พวกซูเมอร์เรียน (Sumerians)

ประวัติของซูเมอร์เรียน

ไม่แน่ชัดว่าซูเมอร์เรียนเป็นชนเชื้อสายใด รู้แต่เพียงว่าเมื่อประมาณ 4200 B.C. ซูเมอร์เรียนได้อพยพเข้ามาในเมโสโปเตเมีย เข้าตั้งมั่นในดินแดนทางตอนใต้เรียกซูเมอร์ (Sumer) ปัจจุบันซูเมอร์คือดินแดนนับจากตอนใต้ของแบกแดดลงมาถึงอ่าวเปอร์เซีย ซูเมอร์เรียนเป็นชนผู้วางรากฐานอารยธรรมเมโสโปเตเมียในช่วงระหว่างปี 3500-3000 B.C. การรวมตัวของชุมชนย่อย ๆ ขยายใหญ่ขึ้นกลายเป็นนครรัฐ (City State) นครรัฐที่เด่น ๆ เช่น Ur Kish Uruk (Uruk or Erech or Warka) Nippur Umma Larsa & Lagash เป็นต้น นครรัฐเหล่านี้ต่างปกครองเป็นอิสระจากกัน มิได้มีการรวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่นอียิปต์โบราณ ขณะเดียวกันต่างรบพุ่งแย่งชิงความเป็นใหญ่ในซูเมอร์ นครรัฐสุดท้ายที่ปกครองซูเมอร์คือ Umma (?-2371 B.C.) ทั้งนี้เป็นเพราะซูเมอร์ในสมัยลูกาล์ ซักกิซซี (Lugal Ziggissi) ถูกรุกรานโดยซาร์กอนมหาราช (Sargon the Great) ผู้นำชาวอัคคาเดียน ซึ่งเป็นชนจากดินแดนตอนกลางของเมโสโปเตเมีย (ดูรูปที่ 10)

อารยธรรมของซูเมอร์เรียน

1. สังคม สังคมซูเมอร์เรียนแบ่งได้เป็น 3 ระดับ
  - 1.1 ชนชั้นสูง ได้แก่พระซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนาและการปกครองในช่วงต้นและผู้ปกครองซึ่งเป็นพวกนักรบที่ก้าวขึ้นมีอำนาจปกครองซูเมอร์แทนพระในช่วงหลัง
  - 1.2 ชนชั้นกลาง ได้แก่พ่อค้า ช่างฝีมือ ทหาร เป็นต้น
  - 1.3 ชนชั้นต่ำ ได้แก่ชาวนา

2. การประกอบอาชีพ อาชีพหลักของสุเมเรียนพอจัดแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ

2.1 การเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ จัดเป็นอาชีพหลัก พืชที่นิยมปลูกคือ ข้าว สาลี ผัก และผลไม้ สัตว์ที่เลี้ยงไว้มุ่งเพื่อใช้เป็นอาหารและใช้แรงงานเช่น สุนัข แกะ และลา เป็นต้น

2.2 งานฝีมือ สุเมเรียนในนครรัฐ Ur ชำนาญในงานโลหะ สุเมเรียนในนครรัฐ Umma ชำนาญในงานเส้นใย เป็นต้น

2.3 การค้า สุเมเรียนนิยมทำการค้ากับชุมชนใกล้เคียงเช่นอียิปต์โบราณ ฟินีเชีย และคนในเอเชียไมเนอร์ เป็นต้น

3. ศาสนา ศาสนาเกิดจากความกลัวเป็นประการสำคัญ สุเมเรียนได้สมมติเทพเจ้าขึ้นมากมายหลายองค์เช่นชาวอียิปต์โบราณ เทพเจ้าที่สำคัญของสุเมเรียนคือ

An เป็นเทพเจ้าแห่งท้องฟ้า

Ei หรือ Enki เป็นเทพเจ้าแห่งแผ่นดิน

Enlil เป็นเทพเจ้าแห่งอากาศ

Abu หรือ Tammuz เป็นเทพเจ้าแห่งพืชพันธุ์

Ashur เป็นเทพเจ้าแห่งความกล้าหาญ

Ishtar เป็นเทพีแห่งความอุดมสมบูรณ์

สุเมเรียนไม่เชื่อเรื่องความเป็นอมตะและภพหน้า แต่สุเมเรียนเชื่อในเรื่องวิญญาณร้าย มีจริง พิธีบวงสรวงเป็นสิ่งทีเทพเจ้าพอใจ ทีประทับของเทพเจ้าอยู่ภายใต้การดูแลของพระเรียกว่าวิหารหอคอยหรือซิกกูแรท (Ziggurat or The Temple Tower)

4. การปกครอง ลักษณะการปกครองแรกเริ่มของสุเมเรียนเป็นแบบทวาริปไตย กล่าวคือปกครองโดยพระหรือปาเตซี (Patesi) พระมีอำนาจปกครองได้เพราะอ้างดำเนินการปกครองในนามเทพเจ้า แต่ละนครรัฐต่างปกครองเป็นอิสระจากกัน ต่อมานักรบได้ก้าวขึ้นมีอำนาจปกครองแทนพระตำแหน่งผู้ปกครองโดยนักรบมีชื่อเรียกเฉพาะว่าลูกัล แปลว่าผู้ยิ่งใหญ่ (Lugal) กฎและระเบียบถูกกำหนดขึ้นเพื่อความเรียบร้อย ทางด้านการค้า การปกครองและการอยู่ร่วมกันในสังคม บทลงโทษผู้กระทำความผิดค่อนข้าง

รุนแรง แต่มิได้มีการบัญญัติไว้เป็นตัวอักษรแน่นอน นับได้ว่าสุเมเรียนได้มีส่วนวางรากฐานด้านกฎหมายของเมโสโปเตเมีย ซึ่งในเวลาต่อมาภาคีตรีอัมมูราบีแห่งอะมอไรท์ได้รับแนวทางไปและดำเนินการกำหนดให้มีการตราเป็นลายลักษณ์อักษรที่แน่นอน

5. ศิลปการเขียน ศิลปการเขียนของสุเมเรียนเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 3500B.C. ในขณะที่ยิปต์โบราณ เป็นใหญ่ (3750-3000B.C.) ลักษณะตัวอักษรของสุเมเรียนเป็นตัวอักษรเครื่องหมายซึ่งสุเมเรียนคิดขึ้นเองมิได้ลอกเลียนหรือรับอิทธิพลของชนกลุ่มใดทั้งสิ้น นอกจากจะเรียกว่าอักษรเครื่องหมายแล้วอาจเรียกว่า อักษรรูปเล่มหรืออักษรคูนีฟอร์ม (Cuneiform) รูปที่ 12 อักษรคูนีฟอร์มซึ่งมีรูปร่างคล้ายตัววีในภาษาอังกฤษ จะถูกจารึกลงบนแผ่นดินเหนียวด้วยไม้จำพวกกกหรืออ้อ (Reed) หรือด้วยเหล็กแหลมหรือเหล็กจาร (Stylus) การจารึกนั้นทำอย่างยากลำบาก

6. วรรณกรรม วรรณกรรมของสุเมเรียนมีน้อยชิ้นเมื่อเทียบกับจำนวนวรรณกรรมของอียิปต์โบราณ ทั้งนี้เป็นเพราะการบันทึกลงบนแผ่นดินเหนียวแผ่นเล็ก ๆ นั้นได้ความสั้นและเขียนอย่างยากลำบาก หลังจากนั้นแล้วต้องนำแผ่นดินเหนียวไปตากแห้งจึงจะสามารถนำมาเก็บไว้ได้แต่ดินเหนียวตากแห้งนั้นง่ายแก่การแตกหัก ตลอดจนผู้สามารถเขียนอักษรคูนีฟอร์มได้นั้นมีน้อยมากกล่าวคือเฉพาะพวกพระเท่านั้นวรรณกรรมสุเมเรียนส่วนใหญ่มุ่งเพื่อรับใช้ศาสนาเป็นสำคัญ

7. สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมเด่นของสุเมเรียนคือวิหารหอคอยหรือซิกกูแรท (Ziggurat) ฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมแบบฐานพีรามิดของอียิปต์โบราณ ความสูงของซิกกูแรทนี้ไม่มากนักเพราะตอนบนจะไม่ทำเป็นปลายแหลมเช่นพีรามิดแต่จะปรับเป็นพื้นที่ราบและสร้างวิหารเทพเจ้าขึ้นแทน จากพื้นดินถึงวิหารเทพเจ้าจะมีทางขึ้นเตรียมไว้ ดินเหนียวตากแห้งหรืออิฐคือวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง ซิกกูแรทเป็นสถาปัตยกรรมที่พบเห็นเฉพาะในเมโสโปเตเมียเท่านั้น ในอดีตพระใช้ซิกกูแรทเป็นศูนย์กลางการปกครองและศาสนา ซิกกูแรทใหญ่สำคัญที่ควรรู้จักคือซิกกูแรทของนครรัฐ Uruk ฐานกว้าง 246 ฟุต สูง 100 ฟุต

8. วิทยาศาสตร์ งานด้านวิทยาศาสตร์ของสุเมเรียนพอจำแนกออกได้คือ

8.1 การทำปฏิทิน สุเมเรียนยึดหลักจันทรคติ 1 ปีมี 360 วัน

8.2 การนับชั่วโมง สุเมเรียนรู้จักการนับเวลาด้วยการสังเกตการเคลื่อนที่ไปของเงา อันเกิดจากแสงอาทิตย์ ผลการสังเกตได้รู้ว่ากลางวันมี 12 ชั่วโมง 1 ชั่วโมงมี 60 นาที

8.3 คณิตศาสตร์ สุเมเรียนรู้จักการกำหนดสัญลักษณ์เพื่อใช้ช่วยนับผลิตภัณฑ์ รู้จักคำนวณหาพื้นที่เพื่อใช้เป็นแนวเขตทำการเพาะปลูกและก่อสร้าง

8.4 มาตรการชั่ง-ตวง สุเมเรียนกำหนดมาตราชั่งตวงขึ้นโดยยึดหลัก 60 เป็นสำคัญคือ

60 Shekels = 1 Mina   60 Minas = 1 Talent

8.5 ดาราศาสตร์ พระเป็นผู้ริเริ่มวิทยาศาสตร์แขนงดาราศาสตร์ขึ้น โดยได้สังเกตความเป็นไปบนท้องฟ้าจากซิกกูแรท พระสามารถบอกความแตกต่างระหว่างดาวฤกษ์และดาวเคราะห์ได้ ตลอดจนสามารถบอกตำแหน่งที่ตั้งของดาวเคราะห์บางดวงได้ เช่น ดาวศุกร์ เป็นต้น

8.6 โหราศาสตร์ พระได้สรุปการเคลื่อนที่ไปของดวงดาวบนท้องฟ้าว่าเป็นการเคลื่อนที่ไปของเทพเจ้าทั้งมีอิทธิพลต่อชะตาชีวิตมนุษย์ อันถือเป็นการเริ่มวิชาโหราศาสตร์ ในขั้นต้นนั้นโหราศาสตร์เป็นไปในรูปที่พระให้ฤกษ์เพื่อการเดินทางและการเพาะปลูก

8.7 การแพทย์ สุเมเรียนเชื่อว่าความเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของวิญญาณร้าย การรักษานั้นใช้เวทมนตร์เป็นสำคัญ

9. ศิลปกรรม ศิลปกรรมของสุเมเรียนปรากฏในรูปปรับใช้ศาสนาในเบื้องต้นแรก ด้วยการปั้นรูปเทพเจ้ากำหนดให้สิ่งสถิตย์ที่ซิกกูแรท นอกจากนี้แล้วจะมีภาพปั้นของคนสัตว์ จากการต่อสู้ในลักษณะ ภาพปั้นนูนเด่นครึ่งตัว (Bas-Relief)

สรุปได้ว่าสุเมเรียนเป็นกลุ่มชนผู้วางรากฐานอารยธรรมเมโสโปเตเมียโดยเฉพาะด้านสังคม การปกครอง ศาสนา ศิลปการเขียน วรรณกรรม สถาปัตยกรรม วิทยาศาสตร์ ดาราศาสตร์ โหราศาสตร์ และศิลปกรรม ผู้รับทอดความเจริญของสุเมเรียนต่อมาคือพวกอัครคาเดียน

2. พวกอัครคาเดียน (Akkadians)

ประวัติของอัครคาเดียน

ในศตวรรษที่ 24 ก่อนคริสตกาล อัครคาเดียนเป็นเซมิติกเร่ร่อนพวกแรกที่เข้าตั้งมั่นในดินแดนอัครคัคซึ่งอยู่ทางตอนกลางของเมโสโปเตเมีย ประมาณปี 2371 B.C. อัครคาเดียนภายใต้การนำของซาร์กอนมหาราชสามารถโค่นอำนาจของลูกัล ชักกีซซีผู้นำของสุเมเรียนแห่งนครรัฐอัมมาได้ อัครคาเรียนปกครองเมโสโปเตเมียแทนสุเมเรียน ซาร์กอนมหาราชก่อตั้งจักรวรรดิสุเมโร-อัครคาเดียน (The Sumero-Akkadian Empire 2371-2112 B.C.) ขึ้นจัดเป็นจักรวรรดิแรกในเมโสโปเตเมียและเป็นจักรวรรดิแรกของโลก (ในช่วงระหว่างปี 2371-2113 B.C. นี้ฮัยปต์โบราณตรงกับสมัยอาณาจักรเก่า) อัครคัค (Agade) คือชื่อเมืองหลวงของจักรวรรดิ อำนาจของอัครคาเดียนแผ่ขยายปกคร พื้นที่จากดินแดนเปอร์เซียถึงชายฝั่งตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

ประมาณปี 2113 ก่อนคริสตกาล อัครคาเรียนถูกรุกรานโดยอนารยชนพวกกูติ (Guti) กูติเป็นชนจากดินแดนเปอร์เซียเข้ามาในเมโสโปเตเมียโดยผ่านทางเทือกเขาซากรอส กูติปกครองเมโสโปเตเมียประมาณ 107 ปี (2113-2006 B.C.)

ประมาณปี 2006 ก่อนคริสตกาล ผู้นำสุเมเรียนชื่อ Urukagina แห่งนครรัฐบับบิโลนออกจากเมโสโปเตเมียได้สำเร็จ ก่อตั้งจักรวรรดิสุเมเรียนภายใต้ชื่อว่า The Empire of Ur (2006-1950 B.C.) ทั้งนี้อารยธรรมสุเมเรียนได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

พวกอีลามิตส์ (Elamites) เข้าปกครองซูเมอร์-อัครคัคช่วงสั้นก่อนการขึ้นมีอำนาจของพวกอะมอไรท์ในดินแดนบาบิโลเนียน

3. พวกอะมอไรท์ หรือ บาบิโลเนียน (Amorites or Babylonians)

ประวัติของอะมอไรท์

ประมาณปี 2000 ก่อนคริสตกาล อะมอไรท์เป็นเซมิติกเร่ร่อนจากซีเรียเข้ารุกรานดินแดนตะวันตกของอัครคัค ภายใต้การนำของฮัมมูราบี (Hammurabi 1792-1750 B.C.) กษัตริย์องค์ที่ 6 ของอะมอไรท์ ได้รวมดินแดนซูเมอร์-อัครคัคเข้าด้วยกัน ก่อตั้งจักรวรรดิบาบิโลเนียนครั้งที่หนึ่งขึ้น (The First Babylonian Empire) มีเมืองบาบิโลน (Babylon) บนฝั่งแม่น้ำยูเฟรติส เป็นเมืองหลวงสมัยของกษัตริย์ฮัมมูราบีคือยุคทองของจักรวรรดิ

บาบิโลเนียน ทั้งนี้เป็นเพราะนอกจากจะทรงสามารถในการรบและการปกครองเป็นผลให้จักรวรรดิขยายกว้างใหญ่ไพศาลแล้ว (ดูรูปที่ 14) ฮัมมูราบียังได้รับและปรับปรุงอารยธรรมสุเมเรียนให้ดีขึ้น จักรวรรดิบาบิโลเนียนเริ่มเสื่อมลงเป็นลำดับภายหลังการสิ้นพระชนม์ของฮัมมูราบีเพราะ

ก. กษัตริย์ผู้สืบทอดต่อมาไร้ความสามารถในการปกครองและการรบ เป็นผลทำให้กลุ่มชนภายใต้การปกครองของอะมอไรท์ดำเนินการแยกตนเป็นอิสระ

ข. ประมาณปี 1590 ก่อนคริสตกาล ฮิตไตท์ชนชาตินักรบจากเอเชียไมเนอร์เข้ารุกรานมุ่งยึดกรุงบาบิโลนแต่ไม่สำเร็จ

ค. การก่อตัวของพวกเฮอเรียน (Hurrians) แห่งอาณาจักรมิทานนี (Mitanni) อาณาจักรนี้ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของกลุ่มน้ำยูเฟรติส (ดูรูปที่ 17)

ง. ประมาณปลายศตวรรษที่ 16 ก่อนคริสตกาล คัสไซต์ (Kassites) อนุอารยชนจากเทือกเขาใกล้ดินแดนเปอร์เซียตะวันตกเข้ารุกรานและโค่นอำนาจอะมอไรท์ได้สำเร็จ
อารยธรรมอะมอไรท์

1. **กฎหมาย** อารยธรรมเด่นที่อะมอไรท์ให้แก่เมโสโปเตเมียและโลกคือด้านกฎหมายฮัมมูราบีทรงกำหนดให้ตรากฎหมายฮัมมูราบี (The Law Code of Hammurabi) ขึ้นจารึกด้วยอักษรคูนิฟอร์ม กฎหมายฮัมมูราบีเป็นกฎหมายฉบับแรกของโลก (The First Code Of Law in the World or in Human History) ระบุวางระเบียบทางด้านสังคมว่าด้วยเรื่องการสมรส การหย่าร้าง และมรดก เรื่องสิทธิของสตรี และการเลี้ยงดูทาส นอกจากนี้มีกฎหมายด้านการค้าตลอดจนวิธีการทำสัญญาต่าง ๆ บทลงโทษของผู้กระทำผิดนับว่ารุนแรงในลักษณะทำผิดไว้อย่างไรก็จะได้รับการลงโทษเช่นนั้น เข้าหลักตาต่อตาฟันต่อฟัน (an eye for an eye, a tooth for a tooth) ลักษณะกฎหมายดังกล่าวนี้โรมันรับและให้ความสำคัญอย่างมากในเวลาต่อมา

2. **การปกครอง** เพราะจักรวรรดิบาบิโลเนียนขยายกว้างขวางในสมัยกษัตริย์ฮัมมูราบี ทางเลือกบุคคลที่มีความสามารถเข้าปฏิบัติกร ทั้งนี้เป็นเพราะทรงมุ่งสร้าง ความสงบและความมั่งคั่งให้แก่จักรวรรดิ

3. **ศาสนา** อะมอไรท์ยอมรับในเทพเจ้าของสุเมเรียน แต่กำหนดให้เทพเจ้า

มาร์ดุก (Marduk) เป็นเทพเจ้าสูงสุด มีการสร้างซิกกูแรทขนาดใหญ่ที่กรุงบาบิโลนทำเป็น 7 ชั้น สูง 650 ฟุต

4. วรรณกรรม วรรณกรรมเด่นของอะมอไรท์คือ *The Epic of Gilgamesh* ได้เล่าเรื่องมาจากตำนานสุเมเรียนเกี่ยวกับเรื่องน้ำท่วมโลก

4. พวกคัสไซท์ (Kassites)

ประวัติของคัสไซท์

คัสไซท์เป็นอนารยชนผู้รุกรานจักรวรรดิบาบิโลเนียนของอะมอไรท์ ปกครองเมโสโปเตเมียประมาณ 500 ปี (1600-1100 B.C.) คัสไซท์ไม่ได้สร้างสรรอารยธรรมใหม่แต่คงรับ รักษาและสืบทอดอารยธรรมสุเมเรียน-อะมอไรท์ อำนาจของคัสไซท์ต้องสิ้นสุดลงเพราะการรุกรานของพวกอัสซีเรียนซึ่งเป็นกลุ่มชนจากทางตอนเหนือของลุ่มน้ำไทกริส

อารยธรรมคัสไซท์

เพราะคัสไซท์เป็นนักรบ สิ่งที่คัสไซท์ให้แก่เมโสโปเตเมียคือยุทธวิธีในการสู้รบ รถศึกน้ำหนักเบา ม้าที่มุ่งใช้ในสนามรบ และอาวุธสำริด สิ่งเหล่านี้ฮิตไทต์ซึ่งเป็นอนารยชนเช่นคัสไซท์ได้เป็นผู้นำเข้าไปในอียิปต์โบราณช่วงปลายสมัยอาณาจักรกลาง อันมีผลส่งต่อให้เกิดสมัยจักรวรรดิของอียิปต์โบราณ เช่นกันอัสซีเรียนรับสิ่งที่คัสไซท์นำเข้ามาเป็นผลทำให้อัสซีเรียนกลายเป็นนักรบผู้ยิ่งใหญ่ของเมโสโปเตเมียในเวลาต่อมา

5. พวกอัสซีเรียน (Assyrians)

ประวัติของอัสซีเรียน

ประมาณปี 3000 ก่อนคริสตกาลขณะสุเมเรียนปกครองซูเมอร์ อัสซีเรียนเป็นเซมิติคได้เข้าตั้งมั่นในดินแดนทางตอนเหนือของเมโสโปเตเมียบนลุ่มน้ำไทกริสจากการไม่มีพรมแดนธรรมชาติช่วยป้องกันภัยทำให้อัสซีเรียนมักถูกโจมตีโดยชุมชนใกล้เคียงเริ่มจากสุเมเรียน อัคคาเดียน และอะมอไรท์เป็นต้น ขณะอยู่ภายใต้การปกครองของชนผู้เจริญเหล่านี้ อัสซีเรียนได้เรียนรู้และรับอารยธรรมด้านต่าง ๆ ไว้โดยเฉพาะอารยธรรมสุเมเรียน-อะมอไรท์ (ดูรูปที่ 3)

ประมาณปี 1815 ก่อนคริสตกาลของอะมอไรท์ปกครองเมโสโปเตเมีย ในสังคมอัสซีเรียนปรากฏว่า Shamshi-Adad (1815-1782B.C.) ซึ่งเป็นอะมอไรท์ได้ตั้งตนเป็นผู้นำอัสซีเรียนและพยายามสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่อัสซีเรียนแต่ไม่ประสบความสำเร็จ

ระหว่างปี 1310-1232 ก่อนคริสตกาลขณะคัสไซท์ปกครองเมโสโปเตเมีย นั้น จากความพร้อมและความสามารถในการรบของอัสซีเรียน อัสซีเรียนจัดตั้งจักรวรรดิอัสซีเรียนครั้งที่หนึ่งได้สำเร็จ (The First Assyrian Empire) มีกรุงนิเนเวห์ (Nineveh) เป็นเมืองหลวง ความสามารถในการรบของอัสซีเรียนเป็นที่ปรากฏโดยสามารถกำจัดอำนาจฮิตไตท์ออกจากดินแดนทางตะวันตกของกลุ่มน้ำยูเฟรติสได้สำเร็จ และอัสซีเรียนพยายามขยายอำนาจข้ามกลุ่มน้ำยูเฟรติสเข้าสู่ดินแดนตะวันตก อันเป็นผลทำให้อัสซีเรียนต้องสู้รบกับกองกำลังของอียิปต์โบราณ ด้วยความเกรงในกองกำลังทหารของอัสซีเรียน อียิปต์โบราณและฮิตไตท์ได้รวมกำลังกันมุ่งสกัดด้านทานกำลังทหารของอัสซีเรียน อย่างไรก็ตามจักรวรรดิอัสซีเรียนครั้งที่หนึ่งต้องสลายลงในปี 1232 ก่อนคริสตกาล

ระหว่างปี 858-612 ก่อนคริสตกาลเป็นช่วงสมัยจักรวรรดิอัสซีเรียนครั้งที่สอง (The Second Assyrian Empire) เซลมานเนเซอร์ที่ 3 (Sulmaneser 3 858-824B.C.) เป็นผู้ก่อตั้งจักรวรรดิครั้งนี้ จากความสามารถของกษัตริย์ ความพร้อมและความสามารถของทหาร ยุทธวิธีในการรบและอาวุธทำจากเหล็ก ตลอดจนการปราบปรามศัตรูอย่างโหดร้ายทารุณเฉียบขาด เป็นผลทำให้จักรวรรดิอัสซีเรียนเจริญขีดสุดในช่วงระหว่างปี 745-626 B.C. กษัตริย์อัสซีเรียนในช่วงนี้ที่ควรกล่าวถึงคือ

1. ซาร์กอนที่ 2 (Sargon 2 722-705 B.C.) ทรงเก่งในการรบ มีชัยชนะเหนือฮิบรูแห่งอาณาจักรอิสราเอลและฮิตไตท์ ในสมัยของพระองค์นี้ปรากฏว่าแคลเดียขึ้นซึ่งเป็นกลุ่มชนในดินแดนบาบิโลเนียนเริ่มต่อต้านอำนาจอัสซีเรียน

2. เซนนาเชริบ (Sennacherib 705-681 B.C.) ทรงเป็นโอรสของซาร์กอนที่ 2 ทรงเก่งในการรบ ฮิบรูแห่งอาณาจักรยูดาห์ยอมส่งบรรณาการ ในปลายสมัยของพระองค์ปรากฏว่าฮิบรูและแคลเดียก่อการกบฏ ในการปราบปรามแคลเดียนนั้นทรงสั่งให้ปล่อยน้ำจากแม่น้ำยูเฟรติสให้ท่วมกรุงบาบิโลน (ดูรูปที่ 15)

3. อีซาร์เฮดดอน (Esarhaddon 681-669 B.C.) ทรงสั่งบูรณะกรุงบาบิโลน และจัดการปกครองในดินแดนบาบิโลนเดียวกับมีเดียเสียใหม่ และส่งเคลื่อนกำลังทหารบุกอียิปต์ สามารถยึดเมมฟิสได้

4. อัชซูร์บานิปาล (Ashurbanipal or Assurbanipal 669-626 B.C.) จักรวรรดิอัสซีเรียนเจริญขีดสุดในสมัยของพระองค์ (ดูรูปที่ 15) ทรงเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่องค์สุดท้ายจักรวรรดิอัสซีเรียนหมายถึงดินแดนเมโสโปเตเมียไปทางตะวันตกถึงอียิปต์ ซีเรีย ปาเลสไตน์ (ยกเว้นอาณาจักรยูดาห์) ฟินีเชียนและทางตะวันออกของเอเชียไมเนอร์ ดินแดนทางตะวันออกของจักรวรรดิถึงมีเดียเรื่องลงมาจรดอ่าวเปอร์เซีย ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระองค์ จักรวรรดิอัสซีเรียนก็เสื่อมลงเป็นลำดับ

เพราะอัสซีเรียนต้องทำสงครามบ่อยครั้งทำให้ทหารเกิดความเบื่อหน่าย ในปี 616 B.C. ข้าหลวงอัสซีเรียนชาวแคลเดียประจำกรุงบาบิโลนชื่อนาโบโปลัสซาร์ (Nabopolassar) ได้ประกาศตั้งตนเป็นใหญ่ในบาบิโลน และได้ทำไมตรีกับผู้นำชาวมิดส์ (Medes) ชื่อเซซาร์ส (Cyaxares) ในปี 612 ก่อนคริสตกาลแคลเดียและมิดส์ได้รวมกำลังกันเข้าทำลายอำนาจอัสซีเรียนและยึดกรุงนิเนเวห์ได้ จักรวรรดิอัสซีเรียนต้องสลายลง ดินแดนของจักรวรรดิอัสซีเรียนถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน กล่าวคือทางตะวันออกมิดส์ปกครองก่อตั้งจักรวรรดิมีเดียขึ้น (The Median Empire) ทางตะวันตกนั้นแคลเดียปกครองโดยให้ศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่กรุงบาบิโลนของอะมอไรท์ในอดีต จักรวรรดิแคลเดียหรือบาบิโลเนียนใหม่ (The Chaldean or New Babylonian Empire) คือชื่อจักรวรรดิที่ตั้งขึ้น (ดูรูปที่ 16)

อารยธรรมอัสซีเรียน

1. การปกครอง จักรวรรดิอัสซีเรียนก่อตั้งขึ้นได้เพราะทหารอัสซีเรียนมีระเบียบวินัยได้รับการฝึกเป็นอย่างดี มียุทธวิธีในการรบแบบใหม่โดยใช้กองทัพหนุนหลังเป็นทัพหน้า ตามด้วยกองพันม้าและรถศึก อาวุธทำจากเหล็กขณะชนชาติอื่นยังใช้อาวุธทองแดงและสำริด ในการปราบปรามศัตรูนั้นอัสซีเรียนทำอย่างเด็ดขาดและค่อนข้างโหดร้ายทารุณด้วยการเผาที่อยู่อาศัย ฆ่า หรือกวาดต้อนผู้แพ้มาเป็นเชลย กษัตริย์อัสซีเรียนถูกเรียกว่า "The Great King or King of the World or King of Kings" กษัตริย์เป็นผู้นำทั้งการปกครอง

และศาสนา จากความเก่งกล้าสามารถในการรบของอัสซีเรียน อัสซีเรียนสามารถพิชิตตนเองให้โลกได้เห็นว่าเป็นชนกลุ่มแรกในเมโสโปเตเมียที่สร้างจักรวรรดิได้ทั้งในและนอกเมโสโปเตเมีย หรือเป็นนักรบผู้ยิ่งใหญ่แห่งเมโสโปเตเมีย หรือได้รับสมญานามว่าโรมันแห่งเอเชีย (The Romans of Asia) ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชแบบราชาธิปไตยและเทวธิปไตยคือลักษณะการปกครองที่กษัตริย์อัสซีเรียนใช้ในการบริหารจักรวรรดิ โดยทรงมีอำนาจเต็มในการปกครองสืบทอดต่อ ๆ กันมา และอ้างดำเนินการปกครองในนามเทพเจ้าอัสซอร์ซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดของอัสซีเรียน (Ashur) แต่แรกนั้นทรงยอมให้ชนภายใต้การปกครองของอัสซีเรียนคงสภาพการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและศาสนาของแต่ละชุมชนไว้ แต่ต้องยอมส่งบรรณาการแก่อัสซีเรียน ต่อมาด้วยเกรงการกบฏจึงจัดระเบียบการปกครองจักรวรรดิเสียใหม่ โดยแบ่งจักรวรรดิออกเป็น 20 มณฑล แต่ละมณฑลมีข้าหลวงปกครองจัดดำเนินการในนามกษัตริย์อัสซีเรียน ขณะเดียวกันได้จัดตั้งคณะผู้ตรวจการทำหน้าที่สอดส่องดูแลทุกข์สุขและความเป็นไปของประชาชนในจักรวรรดิรายงานต่อกษัตริย์ นอกจากนี้ทรงสนับสนุนด้วยการสื่อสารส่งข่าว และจัดระบอบการคมนาคมให้ดีขึ้น ลักษณะการบริหารจักรวรรดิของอัสซีเรียนนี้กษัตริย์ดาโรตุสที่ 1 แห่งเปอร์เซียทรงรับไปใช้บริหารจักรวรรดิเปอร์เซียในเวลาต่อมา

2. **วรรณกรรม** วรรณกรรมอัสซีเรียนลอกเลียนมาจากสุเมเรียน-อะมอไรท์ กษัตริย์อัสซอร์บานิปาลทรงเห็นคุณค่าของวรรณกรรมและศิลปกรรมมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวรรณกรรมนั้นทรงกำหนดให้รวบรวมแผ่นจารึกด้วยอักษรคูนิฟอร์มประมาณ 20,000 แผ่นนำมาเก็บไว้ที่หอสมุดที่กรุงนิเนเวห์ ปัจจุบันแผ่นจารึกเหล่านั้นถูกเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานกรุงลอนดอน

3. **ศิลปกรรม** เพราะอัสซีเรียนเป็นชนชาตินักรบ สนใจด้านการทหารและการต่อสู้ผลงานด้านศิลปกรรมส่วนใหญ่ล้วนแสดงออกซึ่งความกล้าหาญ ทรงไว้ซึ่งอำนาจ เช่นภาพการสู้รบและการล่าสัตว์ในแบบแกะสลักเต็มตัวและแกะสลักหุ่นเด่นครึ่งตัวเช่นสุเมเรียนเคยทำมา

4. **ศาสนา** อัสซีเรียนรับอิทธิพลด้านศาสนามาจากสุเมเรียน-อะมอไรท์ นับจากการบูชาเทพเจ้าหลายองค์ นิยมการบวงสรวง นอกจากนี้พระสามารถทำนายอนาคตด้วยการสังเกตความเป็นไปในพิธีกรรมและประภฏการณ์ธรรมชาติได้อีกด้วย เทพเจ้าที่สำคัญของอัสซีเรียนได้แก่

Ashur คือเทพเจ้าสูงสุด Ninurta คือเทพเจ้าแห่งสงคราม
Nabu คือเทพเจ้าแห่งการเรียนรู้ Ishtar คือเทพีแห่งความรัก

6. พวกแคลเดียน (Chaldeans)

ประวัติของแคลเดียน

แคลเดียนเป็นเซมิติกแตกตัวออกมาจากพวกอราเมียน (Arameans) และเข้าตั้งมั่นในดินแดนตอนกลางของเมโสโปเตเมียเมื่อประมาณปี 1000 ก่อนคริสตกาล ในปี 729 ก่อนคริสตกาลแคลเดียนยอมตัวอยู่ภายใต้การปกครองของอัสซีเรียนและขณะเดียวกันแคลเดียนได้พยายามก่อการกบฏต่ออัสซีเรียนหลายครั้งแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ในปี 625 B.C. ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของกษัตริย์อัสซัวร์บาณีปาลแห่งอัสซีเรียน ปรากูว่านาโบโปลัสซาร์ผู้นำแคลเดียนได้เริ่มดำเนินการรวมแคลเดียนเข้าด้วยกันและค่อย ๆ แยกตัวออกจากการปกครองของอัสซีเรียน ในปี 616 B.C. นาโบโปลัสซาร์ประกาศตนเป็นใหญ่เหนือดินแดนบาบิโลเนีย ในปี 612 B.C. นาโบโปลัสซาร์และเซซาร์สผู้นำมีดส์ได้สมคบกันยึดกรุงนิเนเวียอันเป็นผลทำให้จักรวรรดิอัสซีเรียนต้องสลายลง จักรวรรดิแคลเดียน (The Chaldean Empire or The Neo Babylonian Empire) ก่อตั้งขึ้นโดยนาโบโปลัสซาร์ ศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่บาบิโลเนีย มีกรุงบาบิโลนเป็นเมืองหลวง

จักรวรรดิแคลเดียนเจริญที่สุดในสมัยกษัตริย์เนบูคัดเนสซาร์ (Nebuchadnezzar 605-563 B.C.) ไอรสของนาโบโปลัสซาร์ จักรวรรดิแผ่ขยายไปทางตะวันตกครอบคลุมพื้นที่ทางตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (ดูรูปที่ 16) จากการที่ทรงยึดอาณาจักรยูดาห์ของฮีบรูได้ในปี 587 ก่อนคริสตกาล ทรงกวาดต้อนฮีบรูมาเป็นเชลยที่กรุงบาบิโลน ช่วงการเป็นเชลยของฮีบรูที่บาบิโลนเรียกว่า "ช่วงกักขังที่บาบิโลเนีย The Babylonian Captivity 587-538 B.C.) นอกจากนี้เนบูคัดเนสซาร์ได้ทำไมตรีกับมีดส์ด้วยการแต่งงานกับเจ้าหญิงมีดส์แห่งจักรวรรดิมีเดียน กรุงบาบิโลนในสมัยของพระองค์เป็นศูนย์กลางทั้งด้านการปกครองและการค้า จักรวรรดิเริ่มเสื่อมลงภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระองค์ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้จักรวรรดิแคลเดียนต้องสลายลงในปี 539 B.C. ตรงกับสมัยของกษัตริย์นาโบนิดัส (Nabonidus) เพราะ

- ก. ชาวแคลเดียนเองไม่พอใจในการปกครองที่กดขี่ข่มเหงของนาโบนิดัส
- ข. เชลยฮีบรูไม่ให้ความจงรักภักดีเพราะต้องการอิสรภาพเพื่อกลับไปปาเลสไตน์

ค. อุกฤษฏ์และพ่ายแพ้แก่กองทัพเปอร์เซียโดยไซรัสมหาราช นับจากปี 539 B.C. เป็นต้นมาดินแดนของจักรวรรดิเคลเดียทั้งหมดกลายเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิเปอร์เซีย สำหรับฮีบรูนั้นไซรัสได้ปลดปล่อยจากการเป็นทาสและต่างมุ่งกลับสู่ปาเลสไตน์

อารยธรรมเคลเดีย

1. สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมเจริญขีดสุดในสมัยกษัตริย์เนบูคัดเนสซาร์ ผลงานคือ

1.1 สวนลอย (The Hanging Garden of Babylon) สวนลอยนี้ถูกสร้างไว้บนหลังคา หลังคาถูกรองรับด้วยเสาสูง 75 ฟุต ภายในสวนปลูกไม้ดอกสวยงาม น้ำที่ใช้รดต้นไม้ถูกลำเลียงมาจากแม่น้ำยูเฟรติส สวนลอยนี้จัดเป็นหนึ่งในเจ็ดสิ่งมหัศจรรย์ของโลกโบราณ ทรงกำหนดให้สร้างสวนลอยนี้ขึ้นเพื่อมอบให้แก่เมสสิผู้เป็นเจ้าหญิงแห่งจักรวรรดิมีเดีย พระนางต้องการที่ชุ่มชื้นเย็นสบายเช่นที่มีในกรุงบาบิโลน

1.2 กำแพงอิซดา (The Ishtar Gate) เป็นแผ่นกำแพงสวยงาม ทำจากกระเบื้องหลากสี และแกะสลักเป็นภาพสัตว์ประหลาดเรียกกริฟฟินคือมีใบหน้าและลำตัวเป็นสิงห์โตแต่มีปีกเป็นนกอินทรี (Griffin) กำแพงนี้เชื่อกันว่าเป็นช่องทางนำไปสู่เทพเจ้ามาร์ดุกซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดแห่งกรุงบาบิโลน ปัจจุบันกำแพงอิซดาถูกเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานกรุงเบอร์ลิน

2. ดาราศาสตร์ เคลเดียรับทอดงานดาราศาสตร์จากสุเมเรียนโดยแท้จริง นานูริแมนนู (Naburimannu) เป็นนักดาราศาสตร์ชาวเคลเดียที่ได้รับการอุปถัมภ์จากกษัตริย์คาร์ลุสที่ 1 แห่งเปอร์เซียในการดำเนินการศึกษาค้นคว้า ผลงานที่ปรากฏคือสามารถคำนวณนับเวลาในรอบหนึ่งปีได้ใกล้เคียงกับการนับเวลาในปัจจุบันมากคือ 1 ปี มี 365 วัน 6 ชั่วโมง 15 นาที 41 วินาที

3. โหราศาสตร์ โหราศาสตร์เป็นงานเด่นอีกแขนงหนึ่งของเคลเดียที่รับมาจากสุเมเรียน พระสามารถกำหนดดวงดาวสำคัญ 7 ดวงได้คือดาวพุธ ดาวศุกร์ ดาวอังคาร ดาวพฤหัสบดี ดาวเสาร์ ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ นอกจากจะกำหนดให้ดวงดาวเหล่านี้เป็นชื่อของวันต่าง ๆ ในหนึ่งสัปดาห์แล้วพระยังให้ความสำคัญแก่ดวงดาวเพื่อใช้ในการพยากรณ์ชะตาชีวิตมนุษย์อีกด้วย อันเป็นการวางหลักทางด้านโหราศาสตร์ให้มั่นคงกว่าในอดีต

สรุปได้ว่าชนทั้ง 6 กลุ่มเริ่มด้วยสุเมเรียนซึ่งเข้าอยู่ในเมโสโปเตเมีย ได้มีส่วนร่วมสร้างปรับปรุง รักษาและส่งต่อตลอดจนเผยแพร่อารยธรรมเมโสโปเตเมียให้ขยายออกไปยังชุมชนใกล้เคียง ทั้งนี้สิ่งที่กล่าวย้าคือ อารยธรรมเมโสโปเตเมียนั้นวางอยู่บนรากฐานความเจริญของสุเมเรียนทั้งสิ้น สำหรับในบทที่ 3 จะได้กล่าวถึงอารยธรรมของชนกลุ่มย่อยที่สำคัญ อันได้แก่อารยธรรมของฮิตไตท์ ฟินีเซียน ฮีบรู อราเมียน และลิเดีย

บทที่ 2 หนังสือที่ใช้ในการค้นคว้า

1. Contenau, G. *Everyday Life in Babylon and Assyria*. New York. 1966.
2. Kramer, S.N. *The Sumerians*. Chicago. 1963.
3. Mallowan, M. *Early Mesopotennia and Iran*. New York : 1965.
4. McNeill, W.H. *A World History*. Oxford University. 1967.
5. Moscati, S. *Ancient Semitic Civilizations*. London. 1957.
6. Oppenheim, A. L. *Ancient Mesopotemia*. Chicago. 1964.
7. Roux, G. *Ancient Irag*. London. 1966.
8. Stavrianos, L. S. *The World to 1500 : A Global History*. New Jersey. 1975.
9. Wells, H.G. *The Outline of History*. New York :. 1971.